

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 25. travnja 2007.

Origen, veliki učitelj razumijevanja Svetog pisma

Draga braćo i sestre!

Origen iz Aleksandrije ubraja se među najveće pisce koji su se pojavili u Crkvi kroz čitavu njezinu povijest. On preuzima Klementovu baštinu te je prenosi prema budućnosti na sasvim novi način, što je značajno unaprijedilo razvoj kršćanske misli. Bio je pravi "učitelj", a tako su ga se uz nostalgiju i duboke osjećaje prisjećali njegovi učenici. Nije bio samo izvrstan teolog, nego i uzoran svjedok nauka što ga je prenosio. "Poučavao je", kae njegov biograf Euzebije Cezarejski, "da ivot mora točno odgovarati riječi, a upravo je to potaklo mnoge da ga, uz pomoć Boje milosti, slijede" (Hist. Eccl. 6,3,7).

Čitav njegov ivot bio je proet neprekidnom čenjom za mučeništvom. Imao je sedamnaest godina kad je, u desetoj godini vlasti cara Septimija Severa, u Aleksandriji izbio progon kršćana. Klement je napustio grad, a Origenov otac, Leonij, bačen je u zatvor. Njegov je sin gorljivo elio mučeništvo, no tu svoju elji nije mogao ostvariti. Tada je pisao ocu potičući ga da se ne sustee pruiti najviše svjedočanstvo vjere. A kad je Leonidiju odrubljena glava, mladi Origen osjetio je da mora prihvatiti njegov ivot kao uzor. Četrdeset godina kasnije, dok je propovijedao u Cezareji, izrekao je ispovijest: "Ništa mi ne koristi što sam imao oca mučenika, ako sam ne ivim dobro i tako nisam na čast svome rodu, to jest mučeništvu svoga oca i svjedočanstvu koje ga je u Kristu uzvisilo" (Hom. Ez. 4,8). U jednoj od sljedećih propovijedi - kad se već činilo da je, zahvaljujući tolerantnosti cara Filipa Arapina, smanjena mogućnost svjedočanstva vjere u krvi - Origen izjavljuje: "Kad bi mi Bog dozvolio da budem opran svojom krvlju, te tako primim drugo krštenje prihativši smrt za Krista, siguran bih otišao s ovoga svijeta... No blaeni su oni koji takvo što zaslu" (Hom. lud. 7,12). Ovi

izričaji otkrivaju svu Origenovu nostalgiju za krštenjem krvlju. Konačno je ta neodoljiva udnja, bar djelomično, ostvarena. U vrijeme Decijava progonstva, 250. godine, Origen je uhićen i okrutno mučen. Podlegavši podnesenim mučenjima, umro je koju godinu kasnije, ne napunivši sedamdeset godina.

Spomenuli smo ono "zančajno unaprijeđenje" što ga je Origen proveo u povijesti teologije. No, u čemu se sastoji to "unaprijeđenje" tako dubokih posljedica? Ono zapravo odgovara utemeljenju teologije u tumačenju Svetog pisma, ili još bolje rečeno, savršenoj simbiozi između teologije i egzegeze. Doista, vlastitost Origenova nauka čini se da je upravo u trajnom pozivu da se od slova krene prema duhu Pisma, napredujući tako u poznavanju Boga. Taj "alegorizam", napisao je von Balthasar, točno odgovara "razvoju kršćanske dogme što su ga proveli crkveni učitelji", koji su - na ovaj ili onaj način - prihvatili Origenovu "lekciju." Tako se tradicija i učiteljstvo, temelj i jamstvo teološkoga istraivanja, počinju oblikovati kao "Sveto pismo na djelu" (usp. Origene: il mondo, Cristo e la Chiesa, tr. it., Milano 1972, p. 43). Moemo stoga potvrditi da je središte ogromnog Origenova pisanog djela njegovo "trostruko čitanje" Biblije. No, prije no što opišemo to "čitanje" valja baciti opći pogled na spise ovog Aleksandrijca. Sveti Jeronim u svojoj Epistoli 33 nabraja naslove Origenovih 320 knjiga i 310 homilija. Naalost, najveći dio toga djela izgubljen je, ali i ono malo što je ostalo čini ga najplodnijim autorom prva tri kršćanska stoljeća. Područje njegova zanimanja širi se od egzegeze prema dogmi, filozofiji, apologetici, asketici i mistici.

Jezgra koja nadahnjuje to djelo, kako rekosmo, trostruko je čitanje Svetog pisma što ga je Origen razvio tijekom svoga ivota. Ovim izričajem elimo označiti tri najvanija načina - koji nisu međusobno susljedni, nego se često isprepliću - uz pomoć kojih se Origen posvećivao proučavanju Pisma. On je ponajprije čitao Bibliju s nakanom da dođe do najsigurnijeg mogućeg teksta i ponudi njegovu vjerodostojnu inačicu. U tu se svrhu sluio tekstom koji je u šest paralelnih stupaca, s lijeva na desno, sadrao: hebrejski tekst pisan hebrejskim pismom, hebrejski tekst transliteriran grčkim alfabetom, te četiri prijevoda teksta na grčki jezik. Odatle grčki naziv Heksapla nadjenut toj gorostasnoj sinopsi. Origen je potom sustavno čitao Bibliju prateći je svojim slavnim Komentarima. Oni vjerno prenose tumačenja što ga je taj učitelj davao u školi, kao u Aleksandriji, tako i u Cezareji. Origen slijedi tekst gotovo redak po redak, potankim, vrlo opširnim i dubokim tumačenjima, s bilješkama filozofskog i doktrinalnog sadraja, uz gotovo uvijek izričito podsjećanje na različita značenja Svetoga pisma.

Konačno, i prije svoga svećeničkoga ređenja, Origen se osobito posvetio propovijedanju Biblije, prilagođujući se raznovrsnom slušateljstvu. U svakom slučaju, i u njegovim se homilijama prepoznaje učitelj, sav posvećen sustavnom tumačenju perikope o kojoj je riječ, razdijeljene u susljedne retke. I u homilijama Origen koristi svaku priliku kako bi podsjetio na različita značenja Pisma, prateći u tom smjeru hod rasta vjere: od doslovnog smisla, preko moralnog tumačenja, vjernici moraju stići do najdubljeg duhovnog značenja. Naznaka takva tumačenja vidi se primjerice u devetoj Homiliji o Knjizi Brojeva, gdje Origen uspoređuje Pismo s orasima: "Takav je nauk Zakona i Proroka u školi Kristovoj", kae ovaj homiletičar; "doslovni mu je smisao gorak, poput

kore; potom ćeš stići do ljuske, to jest moralnoga nauka; a na kraju ćeš naći otajstva na kojima se hrane duše svetih u sadašnjem i budućem ivotu" (Hom. Num. 9,7).

Upravo tim putem Origen počinje učinkovito promicati "kršćansko čitanje" Staroga zavjeta, briljantno suzbijajući izazove krivovjercata - ponajprije gnostika i Marcijonovih sljedbenika - koji su međusobno suprotstavljali dva Zavjeta sve do odbacivanja Starog zavjeta. U tom smislu, u istoj Homiliji o Knjizi Brojeva, naš Aleksandrijac izjavljuje: "Ja ne nazivam Zakon 'Starim zavjetom', ako ga u Duhu razumijem. Zakon postaje 'Stari zavjet' samo onima koji ga ele tjelesno shvatiti', to jest zaustaviti se na samom slovu teksta. No "za nas, koji ga razumijemo i primjenjujemo u Duhu i u smislu Evanđelja, Zakon je uvijek nov, a dva su Zavjeta za nas jedan novi Zavjet, ne zbog svoga vremenskoga nastanka, već zbog novosti njegova značenja. S druge strane, za grešnika i za one koji ne poštuju savez ljubavi, i Evanđelja zastarijevaju" (Hom. Num. 9,4).

Pozivam vas - i time zaključujem - da prihvatite u svome srcu nauk ovoga velikog učitelja vjere. On nas svojim zanosom podsjeća da se, u molitvenom čitanju Svetog pisma i u dosljednom načinu ivota, Crkva uvijek obnavlja i pomlađuje. Boja Riječ, koja nikad ne stari, niti se ikad iscrpljuje, povlašteno je sredstvo koje vodi tome cilju. Doista, Boja Riječ, djelovanjem Duha Svetoga, vodi nas uvijek iznova prema svoj istini (usp. Benedikt XVI., Ai partecipanti al Congresso Internazionale per il XL anniversario della Costituzione dogmatica "Dei Verbum", u: Insegnamenti, vol. I, 2005., str. 552-553).

Pozdrav hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom:

Srdačno pozdravljam sve hrvatske hodočasnike, a posebno članove odbora za obnovu katedrale u Zagrebu, vjernike upe Uznesenja Blaene Djevice Marije iz Stenjeveca te upanijske i gradske dunosnike iz Šibenika, Knina i Vodica! Neka uskršli Gospodin obilno blagoslovi vas i vaša nastojanja oko dobra zajednica u kojima ivite i kojima sluite. Hvaljen Isus i Marija!